

A FORRADALOM ÉS A NEMZETI KÉRDÉS

Szemelvények Tito elnök műveiből

Tito elnök beszédeiből, cikkeiből és egyéb műveiből készített összeállításunkat teljes egészében a nemzeti kérdésnek szenteltük. A válogatás egyben időrendi sorrendben érzékelteti, hogyan tekintett a huszadik század egyik legnagyobb forradalmára a nemzetek közti viszonyok rendezésének ügyére, és egyre tovább és tovább lépve mi mindennel egészítette ki és tökéletesítette ezt az egyenjogúság, testvériség és egység szempontjából elhanyagolhatatlan kérdést. Az idézetek sorát a Levél Szerbiához című, 1936-ban kelt levelének egy részletével kezdjük, és pártunk megalakulása 60. évfordulóján tartott beszédének egy részletével zárjuk.

„A baloldaliak (a kommunisták — a szerk.) állhatatosan ragaszkodnak a nemzeteknek egészen az elszakadásáig terjedő önrendelkezési jogához. Az önrendelkezés joga valóban olyan jog, amelyet valamennyi nemzet számára el kell ismerni ahhoz, hogy egyenjogú lehessen. Ez azonban persze nem jelenti azt, hogy az elszakadás minden körülmények közt elengedhetetlen és célszerű is. A baloldaliak a jelenlegi helyzetben ellenzik Jugoszlávia feldarabolását, vagyis azt, amin az olasz, osztrák és magyar fasizmus bérencei mesterkednek, hiszen Jugoszlávia feldarabolása kétségtelenül háborút robbantana ki, márpedig valamennyi fasiszta háborús uszító épp erre törekszik. A baloldaliak Jugoszlávia valamennyi nemzetének a mai határok közti, föderatív berendezésű szabad közössége mellett vannak, s ellenzik akármelyik nemzetnek másik által való bármilyen elnyomatását vagy mások feletti egyeduralmát.

Más szóval a horvát, szlovén, szerb, macedón és Crna Gora-i nemzetnek demokratikus módon kell kinyilvánítania, hogyan akar-

ja rendezni, szabályozni a többiekkel való viszonyát az államközösség keretében. Ugyanígy Vajdaság és Bosznia-Hercegovina népet is megilleti az a jog, hogy kinyilváníthassa akaratát az államközösségen belüli viszonyokkal kapcsolatban...

... A platform (a Népi Szabadságfront megalakítására vonatkozó politikai alapelvek platformjáról van szó — a szerk.) világosan és egyértelműen fejezze ki eltökélt követelésünket, hogy minden nemzet önrendelkezési jogát tartsák tiszteletben, vagyis nemcsak a szerbek, horvátok és szlovénok jogát, hanem a macedónokét és a Crna Gora-iakét is, s ugyanígy a vajdasági és bosznia-hercegovinai nemzeteknek azt a jogát is, hogy maguk döntsék el, meg akarják-e tartani regionális önállóságukat a föderatív állam keretében.

Hasonlóképpen ki kell domborítani a nemzeti kisebbségek: németek, magyarok és albánok egyenjogúságra való jogát is.”
(Levél Szerbiához, 1936. november 2.)

„... A *kommunisták* minden nép önrendelkezési jogának következetes harcosai. Más szóval azért küzdenek, hogy a horvát nép bárki másnak a gyámkodásától és nyomásától mentesen, szabad akaratából maga dönthesse önnön sorsáról.

A kommunisták erélyesen ellenzik egyes népek bárminemű erőszakos asszimilálását (beolvasztását, összeolvasztását). Éppen ezért ellélik és megpróbálják megghiúsítani a belgrádi hatalomtartók minden olyan kísérletét, amelynek célja az, hogy a horvát népet teljesen eltüntessék a föld színéről, szerbbé vagy jugoszlávvá változtassák a horvátokat, s egyetlen nép törzsvé fokozzák le őket, még ha az a nép háromnevű is. A kommunisták nézete szerint a horvátok is, a szerbek is és a szlovénok is külön-külön nemzet, ámbár testvérek. De csak addig maradhatnak testvérek, amíg úgy dolgoznak és olyan egyetértésben élnek, mint az édestestvérek, ellenkező esetben mostohatestvérré, egymás ellenségeivé válnak.”

(A *kommunisták és a horvát nép*, Proleter, 1937. május, 5. szám)

„... E sorsdöntő napokban, amikor az imperialista világhódítók maradék szabadságuktól is sorra megfosztják a kis népeket, és világhódító céljaik elérése végett galád spekulációt űznek egyes országok leigázott népeivel, pártunk előtt még élesebben vetődik fel egyik legfontosabb és legidősebb teendőnk — az, hogy har-

coljunk az elnyomott jugoszláviai nemzetek és nemzeti kisebbségek nemzeti egyenjogúságáért: a) a szerb burzsoázia elnyomása alatt senyvedő macedón nép egyenjogúságáért és önrendelkezéséért, ezzel egyidejűleg pedig a macedón népet demagóg hitegetéssel leigázni készülő olasz és bolgár imperialisták, valamint bérenceik leleplezéséért; b) a Crna Gora-i nép egyenjogúságáért és önrendelkezéséért, ezzel együtt pedig a föderalisták terveinek megghiúsításáért, mert azok vezetősége az olasz imperialisták segítségével újból járomba akarják (kényszeríteni Crna Gora népét; c) a Kosovo, Metohija és Sandžak területén élő albán kisebbség szabadságáért és egyenjogúságáért, ezzel egyidejűleg pedig a felsorolt vidékeken kószáló olasz bérencek ellen, akik fűt-fát ígérgetnek az elnyomott albánoknak, hogy megszedítsék őket és háborút idézzenek elő az említett ország-részben; d) harcoljunk a szerb burzsoáziának az említett vidékeken alkalmazott gyarmatosító módszerei ellen, és úzzunk ki minden olyan gyarmaturalmi szolgát, akiknek segítségével a szerb burzsoázia elnyomatásban tartja a macedón, albán és többi népet; e) küzdjünk a Vajdaságban élő magyar, román, német és egyéb nemzeti kisebbség szabadságáért és egyenjogúságáért, ezzel egyidejűleg pedig a magyar, német és egyéb reakciók minden olyan kísérletének megghiúsításáért, amelynek hátterében az áll, hogy az említett vidéken is és másutt is az imperialista világhódító háború révén »oldják« meg a nemzeti kérdést; f) harcoljunk a szerb és horvát burzsoázia arra irányuló kísérlete ellen, hogy Bosznia-Hercegovinát — a vidék népét meg sem kérdezve — egymás között elosszák. Mi, kommunisták, úgy véljük, hogy Bosznia-Hercegovina népeinek szabad véleménynyilvánítás alapján maguknak kell dönteniük, és vagy autonómiát, vagy valami hasonlót választva maguknak kell megoldást találniuk belső berendezésük kérdésére; g) harcoljunk a horvátok és szlovénok nemzeti kérdésének tényleges megoldásáért, és küzdjünk az említett tartományok dolgozó népének kárára egyezkedő szerb, horvát és szlovén burzsoázia gaz alkudozása ellen.”

(*A JKP V. országos értekezletének határozata*, Proleter, 1941 januárja, 1. szám)

„... Népfelszabadító harcunk és a jugoszláviai nemzeti kérdés elválaszthatatlan egymástól. Harcunk nem lenne olyan szívós és eredményes, ha Jugoszlávia népei nem azt várnák tőle, hogy a fasizmuson kívül mindazok felett is győzelmet arathatnak, akik a

régi rendszereket testesítik meg, s akik eddig is elnyomták és továbbra is elnyomatásban szeretnék tartani Jugoszlávia népeit. A népfelszabadító harc kifejezés pusztán üres frázis — sőt közönséges ámitás — lenne, ha egyetemes jugoszláv értelmén kívül nem foglalna magában nemzeti értelmet is minden nemzet számára külön-külön, vagyis ha Jugoszlávia felszabadításán kívül nem jelentené egyidejűleg a horvátok, szlovénok, szerbek, macedónok, albánok, muzulmánok és többiek felszabadulását is, más szóval, ha nem hozna tényleges szabadságot, egyenjogúságot és testvériséget valamennyi jugoszláviai nép számára...

... A Jugoszláv Kommunista Párt továbbra is valamennyi jugoszláviai nép testvéri, szabad és egyenjogú közösségéért fog harcolni. Éppúgy küzdeni fog a többi jugoszláv nép újbóli elnyomására törekvő nagyszerb hegemonisták ellen, mint azok ellen, akik bármelyik imperialista hatalom érdekeiből, vizályt szítva vagy más módon próbálják megbontani Jugoszlávia népeinek testvéri összetartását.

Macedónia kérdése, Kosovo és Metohija, Crna Gora, Horvátország, Szlovénia és Bosznia-Hercegovina kérdése csakis úgy oldható meg könnyen és valamennyiünk meglegedésére, ha maga a nép oldhatja meg, erre való jogát pedig épp most, a népfelszabadító háborúban vívja ki, puskával a kezében."

(*Proleter*, 1942 decembere, XII. évf. 16. szám)

„A Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács második ülésének határozatai kétségtelenül a legnagyobb eredmények közé tartoznak, amelyeket Jugoszlávia népei a felszabadító harc folyamán elértek. A határozatok valóságos fordulópontot jelentenek a felszabadító harc folyamatában. Lefektették az első alapkövet az új, boldogabb Jugoszlávia kiépítéséhez, igazságosabb berendezéssel, amely biztosítani fogja sokat szenvedett népeinknek a szebb és boldogabb jövőt: azzal a berendezéssel, amely a nemzeti egyenjogúságon, a testvéri egyetértésen és társadalmi igazságosságon alapul. A Tanács határozatai valamennyi népünk vágyát kifejezésre juttatják, s ezért üdvözlí őket oly nagy lelkesedéssel Jugoszlávia minden népének túlnyomó többsége...

... Egyes vidékekről, mint például Vajdaságból és máshonnan, gyakran fordulnak hozzánk érdeklődve, hogy mi lesz az illető tartománnyal. Megkapják-e az autonómiát, vagy valamelyik föderációs egységhez csatolják őket? Ezek a kérdések természetesen he-

lyénvalók, és azt mutatják, hogy népünk az ország minden részében élénken érdeklődik az olyan berendezés iránt, amely az őt megillető összes jogokat biztosítani hivatott. A kérdésre csak a következő választ adhatjuk: Vajdaság, mint minden más tartomány, amely igényt tart rá, nyilván megkapja majd a legszélesebb körű autonómiát, de az autonómia ügyét, továbbá azt is, hogy az egyes tartományok melyik föderációs egységhez fognak tartozni, maga a nép, illetve képviselői döntenek el, ha majd a háború befejezése után az államberendezésről véglegesen határozunk . . .”

(*Nova Jugoslavija*, 1944 márciusa)

„ . . . Most néhány szót hazánk belső berendezéséről. Jól tudjátok, hogy megtaláltuk az egyetlen helyes utat: a jugoszláv föderáció megteremtését, amelyben minden nép elégedetten fog élni és a maga ura lesz. Egyetlen szerbnek sem fog ártani, ha a horvát a maga gazdája lesz. Egyetlen szlovénnek sem lesz kárára, ha a horvát a maga gazdája lesz. Egyetlen horvát sem károsodik meg, ha a szerb korlátlanul a maga gazdája lesz, ott, ahol él, vagyis a saját földjén. Senki sem fog megkárosodni, mert mi Jugoszláviában nem elválasztó határokat jelölünk ki, nem új államokat alakítunk, hanem csupán azért hajtjuk végre ezt a felosztást, hogy rendezzük a nemzeti kérdést, amit a régi Jugoszláviában nem oldottak meg, s hogy az itt élő népek korlátoktól mentesen fejlődjenek, s mind kulturális, mind politikai téren egyenlő helyzetbe kerüljenek. Éspedig úgy, hogy egyik se nyomja el a másikat, de ugyanakkor mindegyiknek a fejlődése jó hatással legyen a többi népre, a többi föderális egység népeire. Együttvéve azonban valamennyien jugoszlávok vagyunk. Aki azt képzei, hogy itt most valamiféle területszabdálás következik — verje ki a fejéből ezt a gondolatot. Azon fáradozunk, hogy végre egyszer büszke polgárai lehessünk az alakuló új Jugoszláviának. Ezt akarjuk elérni, és nem több kis államocskát létrehozni. Olyan egységesebb rendszert kívánunk megteremteni, hogy senki se nyomhassa el a másikat, és valamennyi nép teljesen szabad legyen. Ilyen Jugoszláviát akarunk! Jól tudjátok, többször kijelentettük: nem szétválasztó, hanem összekapcsoló határokat akarunk. Nálunk a „határ” csak kapocs lehet, amely az egymással határos népeket egybefűzi. Ilyen Jugoszláviát akarunk, mert ez fogja megszilárdítani államunkat, s éppen ezért fogják szeretni és védeni a népei. Föderációt létesítünk, mert ez az előfeltétele mindenféle gyűlölködés és sovinizmus teljes felszámolásának. Min-

den eszközzel küzdeni fogunk minden sovinszta jelenség ellen. Nem tűrünk sovinizmust. Testvériség és egység nélkül nincs erős Jugoszlávia . . .”

(Bela Crkva, 1945. július 7., a szerbiai népfelkelés negyedik évfordulója alkalmából mondott beszéd)

„ . . . Népeink ma egyenjogú tagjai egy olyan közösségnek, amelyben nem lesz gyűlölködés és sovinizmus, mindenki büszkén mondhatja: én az új Demokratikus Föderatív Jugoszlávia polgára vagyok, hazám a szabadságszerető népek sorában az elsők között áll, mert ezt a helyet legjobb fiainak vérével kiharcolta. (Lelkes felkiáltások: „Testvériség, egység!”) Ez a közbekiáltás igen fontos. Fontos, és ismét figyelmeztetnem kell: őrizzétek és ápoljátok az annyi áldozat árán kiharcolt testvériséget és egységet! . . .”

(Az újvidéki népgyűlésen mondott beszédből, 1945. VII. 14.)

„ . . . A nemzeti kérdéstről nem azért beszélek, mintha ez ma nálunk ilyen vagy olyan formában felvetődne. Nem. Nálunk a nemzeti kérdés megoldódott, méghozzá igen jól, valamennyi népünk általános melegegedésére. Úgy oldódott meg, ahogyan Lenin tanította. S maga a megoldás is forradalmunk jellegét tükrözi. A szocializmus építésében elért eredményeink bizonyítják a legjobban, hogy helyesen oldottuk meg a nemzeti kérdést hazánkban. A helyes megoldás nélkül, vagyis ha nem így rendeztük volna, lehetetlen volna a szocializmus építése, mert hazánk népeinek belső egysége, konstruktív testvérisége és egysége nélkül lehetetlen volna újjáépíteni az országot, hát még megvalósítani az ötéves tervet, végrehajtani sok más intézkedést és olyan eredményeket elérni, amilyeneket eddig elértünk.

Egyetlen népi demokratikus ország sem olyan soknemzetiségű, mint a miénk. Egyedül Csehszlovákiában van két rokon nemzetiség, a többi országban pedig csak kisebbségek vannak. Ezekben a népi demokratikus országokban tehát nem kellett olyan nagy problémákat megoldani, mint nálunk. Náluk kevésbé bonyolult a szocializmusba vezető út, mint nálunk. Náluk az osztálymomentum az alapvető, nálunk pedig a nemzeti és az osztálymomentum egyaránt. A nemzeti kérdést mi azért oldhattuk meg ilyen gyökeresen, mert megoldása forradalmi úton, a felszabadító háború folyamán

történt, s ebben részt vett minden népünk, minden nép lehetőségeihez mértén hozzájárult a megszállók alóli felszabadulásért tett egyetemes erőfeszítésekhez. Sem a macedónok, sem Jugoszlávia többi elnyomott népe nem dekrétummal kapta a nemzeti felszabadulást. Fegyverrel harcoltak érte. A kommunista pártnak elsősorban az volt a szerepe, hogy ő irányította ezt a harcot, ő volt a biztosítéka annak, hogy a háború befejezése után a nemzeti kérdés végleg megoldódik, úgy, ahogyan a kommunisták jóval a háború előtt és a háború idején meghatározták. A kommunista pártnak ma, a szocializmus építésének időszakában az a szerepe, hogy a pozitív nemzeti momentumok ne fékezék a szocializmus fejlődését hazánkban, hanem serkentőleg hassanak rá. A kommunista pártnak ma az a szerepe, hogy éberem ügyeljen, hogy egyetlen nemzetiség soraiban se jelentkezzen és burjánozzon el a sovinizmus. A kommunista pártnak arra kell törekednie, és arra is törekszik, hogy a nacionalizmus összes ártalmas tünetei megszűnjenek, s hogy az emberek az internacionalizmus szellemében nevelkedjenek.

Melyek a nacionalizmus tünetei? Íme néhány: 1. A nemzeti egoizmus, mert ebből ered a nacionalizmus sok más negatív vonása, mint például a más országok meghódítására, más népek elnyomására, más népek kizsákmányolására és hasonlókra való törekvés; 2. A nemzeti sovinizmus, mert ebből szintén sok negatív nacionalista tünet fakad, mint például a nemzeti gyűlölet, más népek lebecsülése, történelmük kultúrájuk, tudományuk, tudományos vívmányaik stb. becsmérlése, a saját történelemben viszont annak dicsőítése, ami negatív volt, és ami marxista nézeteink szerint negatív...

... A szocialista társadalomban az ilyen jelenségeknek meg kell szűnniük, és el is fognak tűnni. A régi Jugoszláviában a nagyszerb kapitalista klikk részéről megnyilvánuló nemzeti elnyomás egyet jelentett az elnyomott népek kizsákmányolásának fokozódásával. Elkerülhetetlenül ez a sorsuk azoknak, akik nemzeti elnyomatásban szenvednek. Az új szocialista Jugoszláviában érvényben levő nemzeti egyenjogúság lehetetlenné teszi, hogy egyik nemzet kizsákmányolja a másikat. Ennek az a magyarázata, hogy ma már nálunk egyetlen nemzetnek sincs hegemoniája a többi felett. Minden ilyen hegemonia kisebb vagy nagyobb mértékben, ilyen vagy olyan formában elkerülhetetlenül maga után vonná a kizsákmányolást. Ez ellentétben állna a szocializmus alapelveivel. Csak a gazdasági, politikai, kulturális és minden más vonatkozású egyenjogúság teszi

lehetővé számunkra, hogy közösségünknek e hatalmas erőfeszítései közepette mind egységesebbé és szilárdabbá kovácsolódunk . . .”

(Beszéd a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia díszülésén, az akadémia első díszdoktorává való avatása után, 1948. november 16.)

„... Az egész felszabadító harc során az a gondolat vezérelt bennünket, állandóan arra törekedtünk, hogy megteremtjük az egységet és felszámoljuk a hazánk népeire átokként nehezedő szerencsétlen múltat, felszámoljuk a sovinizmust, a testvérgyűlöletet stb. Ha csupáncsak ezt értük volna el, már ez magában is hatalmas vívmány volna, amiért érdemes volt harcolni és elesni. Népeinket századokon át gyűlölködésre és széthúzásra uszították, századokon át mindig akadtak emberek, akik gonosz szellemként nehezedtek népeink lelkére, gyűlöletet szítottak közöttünk, és csak a szocializmus — az, amit most vívtunk ki — tette lehetővé, hogy egyszer s mindenkorra leszámoljunk ezzel az átokkal s új úton induljunk el, a minden népet egymáshoz fűző testvéri szeretet és együttműködés útján. Magatok is mindannyian látjátok, mindenki érezheti, mit jelentene az, ha ebben a súlyos időszakban, amikor az egész világon bizonytalanság, kétség és nyugtalanság uralkodik és új háború fenyegeti az emberiséget, népeink között ellentétek volnának. Csak az acélos egység, az egységes gondolkodás, az egységes cselekvés, az egységes akarat és egységes cél adhat erőt ahhoz, hogy szembeszálljunk minden viharral, amely esetleg a jövőben fenyegethet bennünket.

Éppen a háború utáni korszakban megnyilvánuló eme törhetetlen egység és alkotó hősiesség váltotta ki az egész világon minden haladó ember csodálatát népeink iránt. Csodálják népeinket, múltunkat, mostani kitartó harcunkat és határozott álláspontunkat minden kívülről fenyegető bajjal szemben, de egyszerismind csodálják népeinknek a jobb életért vívott nehéz küzdelmét is. Szeretném hangsúlyozni, elvtársak és elvtársnők, hogy éppen itt, Vajdaság földjén, ahol több nemzetiség él, ahol a szerbeken és horvátokon kívül vannak magyarok, románok, szlovákok, csehek és más nemzetiségek is, éppen itt volt fontos kiküszöbölni mindazt, ami ezeket a népeket elválaszthatná egymástól és gyűlölködést szíthatna közöttük. Vajdaság jellegzetes példája annak, hogy milyen helyes volt pártunk irányvonala a nemzeti kérdés megoldásában. Éppen

itt Vajdaságban mutatkozott meg, különösen az 1948-ban bennünket ért támadások idején, amely nemcsak pártunk és vezetőségünk, hanem általában egész országunk ellen irányult, éppen akkor mutatkozott meg, hogy milyen fontos ez, mert ez az egység sziklaszilárdan útját állta annak, hogy behatoljon hozzánk az a pokoli szándék, amely népeink sorainak bomlasztására irányult. Ti itt törhetetlenek maradtatok, és egységetek a biztosítéka minden elkövetkező győzelmünknek is...”

(A zrenjanini népgyűlésen mondott beszéd,
1952. május 11.)

„... Az utóbbi időben nem kis számban fordulnak elő olyan ártalmas jelenségek, mint a helyiérdek-elvűség és a sovinizmus. Részben anyagi okokból, részben a kommunisták ébertelensége folytán ütik fel fejüket. Egyes kommunisták megfélemedtek egész közösségünk átfogóbb érdekeiről, csak legszűkebb körükre tekintenek, s emiatt politikai elégedetlenség és egyéb helytelen jelenségek keletkeztek egyes köztársaságainkban. Mi tengernyi vért áldoztunk népeink testvériségéért és egységéért, és senkinek sem engedjük meg, hogy ezt megbontsa vagy hogy belülről rombolja. Egyes köztársaságainkban például a polgári írók olyasmit engednek meg maguknak, hogy valósággal felfoghatatlan, hogyan lehetséges ilyesmi egy szocialista országban. Egyesek beletemetkeznek népük történetébe, abban kéjelegnek, és megfélemedznek egész szocialista közösségünk jövődjéről. Egyik köztársaságunk sem jelentene önmagának semmit, ha nem volnánk mind együtt. Hogy megszilárdítsuk közösségünket, meg kell teremtenünk a magunk jugoszláv szocialista történelmét, nem sértve egyes köztársaságok arra vonatkozó nemzeti jogát, hogy ápolják saját hagyományaikat, de nem az egész közösség kárára. Ez a mi utunk, ezt akarjuk, nem pedig egységünk megbontását. Nem azt valljuk, mint a különféle polgári elemek, akik nem forrtak össze fejlődésünk szocialista eszméjével, és akik olyasmit igyekeznek egyes kommunisták fejében elültetni, hogy vissza kell térni a régi útra...”

(Beszéd a spliti nagygyűlésen, 1962, május 6.)

„... A nemzetek közti viszonyok terén jelenleg a viszonyok szocialista jellegének továbbfejlesztése a fő kérdés.

Nemzeteink közt olyan gazdasági viszonyokat kell teremtenünk, hogy azok mind az egész társadalmi közösség, mind valamennyi

nemzet alkotóeleme számára elősegítsék, hogy anyagi termelőerőiket éppúgy sokoldalúbban, gyorsabban és hatékonyabban fejlesszék, mint a társadalmi tulajdonnal, a szocialista viszonyokkal, a társadalmi öngazgatással és a munka szerinti elosztással kapcsolatos kérdéseket.

Minél inkább sikerül szűkíteniük az adminisztratív módszerek hatását a nemzetek közti gazdasági viszonyok szabályozásában, annál gyorsabban küszöböljük ki az etatista, bürokratikus és szubjektív jelenségeket, egyszersmind annál gyorsabban tisztítjuk meg sorainkat a nacionalista torzulásoktól. Más szóval a gazdasági viszonyok nemzeti vonatkozásaira minél objektívabb módszereket kell találnunk az új gazdasági rendszer keretében. Valamennyi intézkedés a lehető legnagyobb mértékben feleljen meg az objektív gazdasági feltételeknek és a szocialista társadalmi viszonyok fejlődésével kapcsolatos követelményeknek, segítsék elő azok megvalósulását.

A fő helyen a fejletlen köztársaságok és autonóm tartományok gazdasági függetlenedésének kérdése áll. Persze nem holmiféle autark függetlenségről van szó, hanem arról, hogy saját erejükből fejleszthessék tovább gazdaságukat, mert az nemcsak az illető köztársaságnak vagy vidéknek, hanem az egész közösségnek is érdeke. Jelenlegi körülményeink között máris képesek vagyunk elejét venni annak, hogy az egyes területeink közötti örökölt gazdasági aránytalanságok még tovább növekedjenek. Ha ezt nem tennénk meg, csak még inkább kiéleződnének egyes, máris fennálló komoly problémák. Egyrészt nehezebbé válna a nemzeti ellentmondások további kiküszöbölésének folyamata és a nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolódásunk, másrészt — ez gazdasági szempontból is igen rossz hatással lenne a jövőre nézve, mert a fejlettségbeli különbség nem hathat serkentően a bővített újatermelésre. Ellenkezőleg, korlátozza a fejletlen vidékek vásárlóerejét, s ennél fogva fékezi az egész ország gyorsabb fejlődését. Következésképpen egyaránt súlyos következményei lennének mind az egész közösségre, mind egyes részeire nézve — a fejlettekre éppúgy, mint a fejletlenekre...

(Beszámoló a JKSZ VIII. kongresszusán,
1964. december 7.)

„... A Kommunista Szövetségben csak azoknak van helyük, akik teljesen mentesültek mindenféle nacionalista nyűgtől és te-

hertől. Ha saját hazánkban a nemzetek és nemzetiségek közötti egyenjogú viszonyok fejlődését gátló ellentmondások megoldásában nem vagyunk internacionalisták, akkor nem lehetünk azok nemzetközi keretek között sem. Akkor pedig kommunisták sem vagyunk.

Nehéz feladatok állnak előttünk, elvtársaim, de azt hiszem, megbirkózunk velük. Hibát követtünk el, hogy azokat, akik azt kezdték hirdetni, hogy a Kommunista Szövetség idejét múlta, nem zártuk ki rögtön a pártból. Egyetlen kommunista párt sem működhet hatékonyan, ha különböző nézetek uralkodnak benne az ország munkáját és életét érintő leglényegesebb kérdésekről.

Mi most átrendezzük és átszervezzük sorainkat. Ha majd újra úgy látjuk, hogy elhatározásainkat valóban végre is hajtjuk — a határozatokat pedig nem egyének hozzák, hanem a határozatok vita eredményeképpen jönnek létre, és nemcsak a kommunistáknak, hanem a nép óriási többségének véleményét fejezik ki —, akkor nyugodtan tekinthetünk a jövőbe. Az átszervezést is ebben az értelemben kell felfogni. Az átszervezést meglehetősen szűk körben vetettük fel. Csak a vezető állásokban, például a vállalati vezető állásokban levő kommunisták elhajlásairól beszéltünk. Ilyen elhajlások csakugyan voltak, azonban nem mindig és nem idejekorán törekedtünk arra, hogy — az összes kommunistákkal és termelőkkel együtt — elejét vegyük ezeknek az elhajlásoknak.

Kosovo—Metohijában ezek az ellentmondások kifejezettebbek, mint más vidékeken. De az a legfontosabb, hogy elszántan törekedjünk mielőbbi leküzdésükre. Meg kell értetnünk mindazokkal, akik itt élnek, hogy az elhajlások nemcsak egyik vagy másik nemzetiségre jellemzők, hanem osztályjellegűek van. Több mint húsz év óta építjük már a szocializmust, és most, annyi idő után ismét a szocializmus legfőbb ellenségével, a sovinizmussal kerülünk szembe. Jugoszlávia szocialista ország, s Kommunista Szövetségünknek az volt az irányvonala, hogy a fejlett köztársaságok nyújtsanak segítséget a nem eléggé fejlett vidékeknek. Ez sikerült is, de ellenállás is volt, nem a munkások részéről, hanem a soviniztáktól és az osztályellen-ség részéről. Ezeket az ellenállásokat letörtük . . .

. . . Szeretnénk néhány szót szólni a foglalkoztatottak közötti aránytalanságról, amit itt már szóvá tettem. Azt mondták, hogy a foglalkoztatottak között több a szerb, holott az albánok vannak többségben. Ezt nem lehet egyszerűen megoldani. Ha mi most — mivel a tettekben és nem a szavakban megnyilatkozó egyenjogúság-

nak vagyunk a hívei — máról holnapra helyes arányt akarnánk teremteni a foglalkoztatottságban, ez roppant súlyos problémákat okozna. Azonban szüntelenül figyelembe kell vennünk, hogy az egyenjogúság a mindennapi életben valósul meg, és a foglalkoztatottság tekintetében is fokozatosan érvényesülnie kell. Az albánokat természetesen minél nagyobb számban kell alkalmazni, és lehetőséget kell nyújtani számukra, hogy megszerezzék a termelőmunkához való képességeket. Mert, mint megállapíthattam, Kosovo—Metohijában a legtöbb szakember és szakmunkás szerb és Crna Gora-i nemzetiségű, és albán van a legkevesebb. Ez még a múlt maradványa, amikor az albán nemzetiségűeket háttérbe szorították. Most segítenünk kell, hogy előrehaladjanak, és tényleges, nemcsak szavakban megnyilatkozó egyenjogúságot érzenek el. Hiába tartunk beszédet az egyenjogúságról, ha a gyárban elsősorban szerbet alkalmaznak, és elutasítják a munkát kereső albánt. Ez természetesen elkeseredést szül. Vagy ha az albánok most erőszakoskodnának, és azt követelnék, hogy őket vegyék fel, a szerbeket pedig bocsássák el, ez szintén sovinizmust keltene. Ez nem könnyű probléma, kellő érzékkel kell hozzányúlni. Az albán káderek képzése sok erőfeszítést követel meg. Ma és talán még két-három évig az albánok foglalkoztatása nehéz probléma lesz, de már a gazdasági reform végrehajtása során képeznetek kell kádereiteket...

... Kosovo—Metohijában a Kommunista Szövetség egysége a legfontosabb, mert ez lehetővé teszi az összes ellentmondások feloldását, amelyekről szóltam. Köztetek, kommunisták között nem járhatja az, hogy én szerb vagyok, te albán, te meg Crna Gora-i. Ti elsősorban kommunisták vagytok, és a nép akkor fog követni benneteket, ha Kommunista Szövetségünk irányvonalát követitek. Soraitokban nem lehet sovinizmus, mert roppant káros hatással lenne felelős munkátokra.

Természetesen hosszú időre és türelmes nevelő munkára van szükség, hogy az emberek teljesen lerázzák magukról a nacionalista terhet. Azonban ha itt egyenjogúság lesz a nyelv, az iskolák, a gazdaságban való részvétel stb. tekintetében, akkor kevés tápot hagytok az ellenség nacionalista célú propagandatevékenységének..."

(A Kosovo—Metohija-i politikai aktíva előtt mondott beszéd, 1967, március 29.)

„... Most, a rendszer megváltoztatása során, egyre több jogot és felelősséget ruházunk át a föderációról a köztársaságokra, mindenekelőtt persze gazdasági téren. Egyszóval arra törekszünk, hogy tisztázzuk a dolgokat, vagy ahogy mondani szokás: tiszta vizet öntsünk a pohárba, hogy valamennyi köztársaságunk, valamennyi nemzetünk tisztán lássa helyzetét. Akkor ezután egyik sem vádaskodhat a másik ellen, hogy az 'kizsákmányolja, szipolyozza, vagy így, vagy úgy becsapja stb. Mert eddig ilyesmire is volt példa. Épp ezért, mivel mindennek a megoldására megérett a helyzet, úgy vélem, az alkotmányfüggelékek elfogadása roppant hasznos lesz szocialista közösségünk további erősítése és szilárdítása szempontjából. Akad ugyan, aki olybá szeretné feltüntetni a helyzetet, főképp a köztársaságok nagyobb hatáskörrel, nagyobb jogokkal való felruházását, hogy az alkotmányfüggelékek szocialista hazánk dezintegrációját fogják okozni, ez azonban szerintem igen durva tévedés. Ha jóindulatú emberek gondolnak ilyesmit — tévednek. Vannak azonban gonosz szándékúak is, akik tudván tudják ugyan, hogy miről van szó, és éppen ezért nincs is ínyükre. Az bántja őket, hogy szocialista közösségünk ezáltal még erősebb lesz, hiszen nyilvánvaló, hogy csak akkor lehet erős, ha valamennyi köztársaságunk, nemzetünk és nemzetiségünk meg lesz elégedve státusával, helyzetével . . .

. . . Valamennyi köztársaság köteles egyidejűleg önmaga felé és az egész közösség felé fordulni. Egyetlenegy köztársaságunk sem vélheti úgy, hogy ő önmagában is boldogulhat, nem zárkozhat be saját gazdasági, kereskedelmi, oktatásügyi vagy egyéb határai közé. Az alkotmányfüggelékek megszavazása után a kérdésnek erre a részére — vagyis a szocialista közösségünk további megszilárdítására, a köztársaságok és a föderáció kapcsolatainak, valamint a köztársaságok egymás közti kapcsolatainak elmélyítésére — is sokkal nagyobb figyelmet kell fordítanunk . . .”

(Bugojno, 1971. április 6.)

„... Most burjánzásnak indult a nacionalizmus, s ami még ennél is rosszabb, a kommunisták között is vannak nacionalista érzelműek. Csak beszélnek az internacionalizmusról, a valóságban azonban édeskeveset tesznek érte. Rajtunk áll, hogy a nacionalizmust letörjük. S okvetlenül meg is kell tennünk, mert nagy-nagy veszéllyel fenyegeti nemzetek közti viszonyainkat, szocialista tár-

sadalmunk fejlődését, egységünket és Jugoszlávia nemzetközi helyzetét . . .

Véleményem szerint az a fajta demokrácia, amely nem a szocializmus érdekeinek és fejlődésének védelmére irányul, nem is demokrácia, a szocializmus ellenségei visszaélnék vele. Nem ezt tartom demokráciának, soha életemben nem ilyen demokráciáért küzdöttem . . . Valami újért harcolok, a valódi szocialista demokráciáért, olyan demokráciáért, amely minden ember és dolgozó jogait biztosítja. Demokráciánknak kellő anyagi alapot kell teremtenie a munkások számára, nem merülhet ki pusztá mesében. A munkásnak teljesen egyenjogúvá kell válnia, ezen kell fáradoznunk, ezt kell elérnünk.

Szilárdan hiszem, hogy sikerül leküzdenünk nehézségeinket. Számomra tehát nem kérdéses, hogy képesek vagyunk-e rá vagy sem. Furcsállom, hogy bárki is kételkedhet ebben. Hiszen millós taglétszámú Kommunista Szövetségünk, továbbá Szocialista Szövetségünk, Ifjúsági Szövetségünk és Harcos Szövetségünk van. Olyan hadseregünk, amely mentes a nacionalista irányzatoktól. S egyéb társadalmi-politikai szervezeteink is vannak. Mindezek pedig együttvéve roppant erőt képviselnek. Erről most is, az öngazgatási kongresszuson is meggyőződhettem. Nem lehet, hogy ilyen hatalmas erő ne oldhatna meg minden problémát . . .

. . . De odafönt, egymás között egységeseknek, összetartóaknak kell lennünk. Szerte kell foszlatnunk minden rágalmat, félrevezető híresztelést, sokkal többet kell fáradoznunk ezen, mint eddig. Az ipari központokban, városokban, ahol a munkások többsége él, még inkább erősítenünk kell a munkásosztály és a dolgozók proletárszellemét. Akkor aztán társadalmunk ellenségei meg sem mernek pisszenni. Mert ezek — akár jobb-, akár baloldaliak, akár tájékoztató-irodások vagy másfélék — egyesített erővel áskálódnak, mesterkednek öngazgatású szocialista társadalmunk ellen . . .

(A *Magyar Szó* képviselőivel folytatott beszélgetésből, 1971. május 22.)

„ . . . A föderáció keretében létrehozott új viszonyok történelmi jelentőségűek, mert továbbfejlesztik, gazdagabbá teszik a nemzetek és nemzetiségek, illetve a köztársaságok és tartományok egyenjogúságát. Egyszersmind ez szolgál alapul a testvériség, egység és szocialista szolidaritás további erősítéséhez, több nemzetiségű közösségünk további megzilárdításához is. A föderáció új jellege —

amelyet előbb az alkotmányfüggelékek határoztak meg, azután pedig az új alkotmány fejezett ki — azt tanúsítja, hogy a Kommunista Szövetség és a többi szocialista erő a nemzetek és nemzetiségek közti viszonyokat is következetesen ugyanazokra az alapokra helyezve építi, mint az egész társadalmi rendszert.

A Kommunista Szövetség a két kongresszus közt kifejtett tevékenységével — mindenekelőtt a szocialista öngazgatásért vívott harccal — nagymértékben elősegítette, hogy a nemzetek közti viszonyok fejlesztésében is még inkább érvényre jusson az öngazgatási osztálykoncepció. Ezzel pedig egyúttal a jugoszláviai nemzetek és nemzetiségek nemzeti egyenjogúságának megvalósításával, testvériségének és egységének elmélyítésével kapcsolatos forradalmi következetességét is bizonyította . . .

. . . Ennélfogva az öngazgatási viszonyok következetes fejlesztésével, valamint a munkások társadalmi és gazdasági helyzetének megszilárdításával — egyszóval annak biztosításával, hogy maguk a munkások rendelkezzenek a saját maguk által megteremtett jövedelemmel, és ők maguk döntsenek a bővített újratermelésről — nemcsak a különféle techno-bürokratikus irányzatokat, hanem a szintén ezen az alapon keletkező nacionalista jelenségeket is gyökerestül kiirthatjuk.

A fenti eszmei alapelvektől vezérelve előbb az alkotmányfüggelékkel, majd az új alkotmány megalkotásával olyan föderatív rendszert teremtettünk, amely — elvi következetességét tekintve — egyedülálló az egész világon. Nemzeteink és nemzetiségeink egyenjogúságát és szolidaritását a szocialista öngazgatási termelési viszonyokra alapoztuk. Az a tény, hogy a társult munkában dolgozó munkás maga rendelkezik munkája eszközeivel és eredményével, valamennyi nemzetünk és nemzetiségünk számára lehetővé teszi, hogy szabadon rendelkezzen a megvalósított többletmunkával, illetve szabadon döntsön saját gazdasági, kulturális és általános társadalmi fejlődésének feltételeiről. Ennek alapján teljes következetességgel érvényesül az az elv, hogy magukat a köztársaságokat és tartományokat illeti meg az a jog és felelősség, hogy — persze az egységes társadalmi gazdasági rendszerrel összhangban, s a politikai rendszer egységes alapelveinek, illetőleg a JSZSZK alkotmányában lefektetett közös érdekeknek megfelelően — önállóan szabályozzák belső viszonyaikat, a föderáció keretében pedig egyenrangúan döntsenek a közös ügyekről.

Ezzel együtt azt a nacionalisták által koholt és terjesztett dilemmát is eloszlátjuk, hogy a nemzeti érdekek mindenkor előbbre válnak az osztályérdekekénél, és hogy e két érdeket külön kell választani. A szocialista öngazgatás viszonyai közt — mivel a nemzet keretében a munkásosztály harcolta ki az uralkodó osztály helyzetét — a munkásosztály érdekei a nemzet érdekeivé, a nemzeti érdekek pedig osztályérdekeké válnak. Ezért is helyezzük a nemzetek közti viszonyokat ugyanarra az alapra, mint a munkásosztályon belüli viszonyokat, vagyis az öngazgatás elveire.

Az új viszonyok szükségszerűen megkövetelik a nemzetek és nemzetiségek közötti szolidaritás fejlesztését és erősítését, egymás támogatását és kölcsönös segítségét. Egyúttal ez szolgál reális alapul a testvériség és egység további megszilárdításához is. A népfelszabadító háborúban kikovácsolódott testvériség és egység pedig sohasem volt múltó, pillanatnyi politikai követelmény. Nemzeteink és nemzetiségeink tartós, létfontosságú érdeke, önálló létük biztosításának előfeltétele és a jugoszláv szocialista közösség keretében való szabad, sokoldalú fejlődésük biztosítója.

A szocialista öngazgatás tehát a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságának előfeltétele. Ráadásul egy ilyen több nemzetiségű közösségben az öngazgatást sem lehetne nemzeti egyenjogúság nélkül teljesen megvalósítani . . .”

(A JKSZ X. kongresszusa elé terjesztett beszámolóiból, 1974. május 27.)

„... A történelmi tapasztalatok tanúsága szerint minden politikai és osztálymozgalom haladó volta azzal mérhető, mennyire sikerül felmérnie és rendeznie a társadalmi fejlődéssel együtt járó bonyolult problémákat. A marxista szemlélet szerint a fő kérdés mindig a munka és az ember felszabadításáért, az ember személyiségének teljes emancipációjáért való harc. E harcot — úgy is, mint mozgalom, úgy is, mint rendszer — a szocializmus indította el, s feltartóztathatatlanul terjed egyre tovább és tovább. Konkrét eredményei persze az anyagi feltételektől és egyéb objektív adottságoktól, valamint a szubjektív erők képességeitől függenek. Az öngazgatás mint új, fejlettebb szocialista társadalmi viszony még tovább fokozza a munkásosztály egységes érdekeiről kialakult tudatot, s igazi felszabadítást hoz a dolgozó, mindenekelőtt a közvetlen termelő számára, mert az a körülmény, hogy ő válik munkája feltételeinek

és eredményeinek urává, a teljes nemzeti emancipáció szempontjából is döntő feltétel.

A társadalmi fejlődés egyik legfontosabb kérdése, amelyből valamennyi haladó erőnek vizsgáznia kellett, a nemzeti kérdés. Az emberiség jelenkori fejlődése is bizonyítja, mekkora jelentősége van a nemzeti kérdésnek az összes társadalmi viszony fejlődésére nézve. A több nemzetiségű közösségekben — s ugyanígy az államközi viszonyokban is — ma már lehetetlen a tényleges társadalmi és gazdasági fejlődés a nemzeti sajátosságok tiszteletben tartása és érvényesíthetősége, valamint minden nemzet és nemzetiség egyenjogúsága nélkül.

Napjainkban a világ minden részén újból és újból bizonyítást nyer, milyen roppant jelentősége van minden nemzet saját felszabadulásáért és egyenjogúságáért folytatott harcának, s mennyire összefügg ez a harc a forradalmi mozgalmakkal és a szocializmus felé vezető út keresésével. A mi szocialista forradalmunk hatalmas mozgósító és alkotó erőt szabadított fel, s éppen azért aratott történelmi értékű győzelmet, mert a nemzeti felszabadító harcot kifejezetten osztályjelleggel ruházta fel. S a JKP-nek is világos irányvonala volt a nemzeti kérdés megoldására vonatkozólag. Forradalmunk állandó sajátossága ez. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a jugoszláv kommunisták — a társadalom összes haladó erőit összefogva — a nemzeti kérdés tekintetében is nagy tettet hajtottak végre. Itt, a heves nemzeti összeütközésekről, imperialista ármánykodásról, kegyetlen szociális és nemzeti elnyomásról hírhedt Balkánon sikerült egy olyan szocialista közösséget teremteniük, amelynek keretében Jugoszlávia valamennyi nemzete és nemzetisége szabadságban és teljes egyenjogúságban él.

Jugoszlávia több nemzetből és nemzetiségből álló közösség. Egész sor történelmi körülménynek és a folytonos veszélyek szülte évszázados összefogási váagnak eredményeként jött létre. Onmagában azonban ez még nem biztosítja azt, hogy egy ilyen több nemzetiségű közösség szilárd is lesz. Az új Jugoszlávia fejlődése meggyőzően bizonyítja, hogy az ország szilárdsága és összetartása annál inkább erősödött, minél több új lépést tettünk előre a munkásosztály érdekeinek valóra váltása, valamint a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságának elmélyítése irányában. S itt nemcsak arra gondolunk, hogy közösségünk állami vonatkozásban szilárd, hanem arra is,

hogy társadalmi és anyagi szempontból egészében és részeiben is egyaránt állandóan fejlődik.

A szocialista öngazgatás mint új társadalmi viszony különösen kedvező feltételeket nyújt a nemzeti kérdés következetes rendezéséhez. Tapasztalataink és ismereteink mind nagyobb mértékben igazolják ezt. Mert valahányszor újabb lépést teszünk az öngazgatás fejlesztésében, a munka és az ember szocialista felszabadításának konkrét formáiban, a nemzeti egyenjogúság kiteljesedésére és elmélyülésére is egyre újabb és egyre nagyobb lehetőségek nyílnak.

E viszonyok új minősége abban nyilvánul meg, hogy demokratikus összekapcsolódás révén biztosítják minden nemzet és nemzetiség érvényesülését, ezzel egyidejűleg kidomborítva mindannyiuknak az egyenjogúsággal, továbbá egész közösségünknek és minden egyes részének további sikeres fejlődésével kapcsolatos felelősségét.

A nemzetek közti viszonyok helyes fejlesztése szempontjából elengedhetetlenül fontos, hogy a gazdasági egyenjogúság feltételeit is megteremtjük. Más szóval a nemzetek közti viszonyok állandó tökéletesedése tekintetében szerfölött fontos, hogy minden egyes vidékünk gazdasága gyorsabban és harmonikusabban fejlődjön. A kevésbé fejlett vidékek gyorsabb fejlesztése és gazdasági egyenlőtlenségük fokozatos kiküszöbölése azonban nemcsak hogy a nemzeti egyenjogúságot és a szocialista szolidaritást tükrözi, hanem valamennyiünk számára életbevágóan fontos gazdasági érdek is. Egyben ezáltal hasznosíthatjuk legjobban összes rendelkezésre álló erőnket és eszközünket, töretlenül növelhetjük a termelést és a termelékenységet, és biztosíthatjuk a szilárd és folyamatos társadalmi és gazdasági előrehaladást. Egész eddigi fejlődésünk során erre törekedtünk, s valóban nagy eredményeink bizonyítják a legjobban, hogy helyesen jártunk el . . .

. . . Az a körülmény, hogy a Jugoszláv Kommunista Szövetség programja, a JKSZ X. kongresszusának határozatai és a JSZSZK Alkotmánya alapján minden nemzet és nemzetiség szabadon és zavartalanul fejlesztheti anyagi és szellemi javait, egyaránt erősíti az egymás közti megértést, a bizalmat, a szolidaritást és egymás kívánságainak méltányolását. Ilyenformán a mindennapi együttműködés és kommunikáció különféle formái is az együttélés és közös megállapodás ügyévé válnak, s mindinkább eltűnik belőlük az adminisztratív szabályozás jellege. Egyszóval: az épülő szocialista öngazgatási viszonyok között a nemzeti sajátosságok, a nemzeti kultúra, hagyomány és nyelv is közös kincsé válik, s mindaz, ami

egykor megosztás vagy összeütközés ürügyéül szolgált, összefogó, egyesítő erővé alakul át, meggyorsítja az általános fejlődést, és elősegíti Jugoszlávia nemzetközi érvényesülését.”

(A Priština Egyetem díszdoktorává avatása alkalmából mondott beszéd, 1975. április 4.)

„... Azért jöttünk itt össze, hogy véleménycserét folytassunk arról, mit tehetnek a kommunista és munkáspártok, s mit kell tenniük az európai béke, a biztonság megszilárdítása, a sokoldalú együttműködés fejlesztése és a társadalmi haladás érdekében, különös tekintettel a tavalyi helsinki értekezlet határozataira és ajánlásaira ...

... Korunk parancsoló szükséglete érvényre juttatni minden ország munkásosztályának és dolgozóinak arra irányuló történelmi törekvését, hogy megszerezzék az általuk teremtettt értéktöbblettel való rendelkezés jogát. Ezzel egyidejűleg a nemzet kincseinek, amelyek régebben a kapitalista kizsákmányolás legdurvább formái révén, ma pedig az extraprofit mechanizmusa, a multinacionális részvénytársaságok és egyebek útján a fejlett országokba áramlottak, illetve áramlanak, jogos tulajdonosaik teljes szuverenitása alá kell kerülniük.

Sok nép és ország, mindenekelőtt pedig a fejlődő országok egyre eltökéltebb harcot folytatnak az egyenlőtlen nemzetközi gazdasági viszonyok gyökeres megváltoztatásáért, mert csak ez biztosíthatja minden nép igazi függetlenségét és szabadságát ...

... A mai körülmények között a népeknek a politikai és gazdasági emancipálódásáért, a független és szabad nemzeti fejlődésért, valamennyi nép és ország rendszerbeli különbségektől független egyenrangú és demokratikus nemzetközi együttműködéséért, a világ békéjéért és biztonságáért folytatott harca a legerőteljesebben az elnemkötelezettség nagy mozgalmában jutott kifejezésre ...

... A nemzeti kisebbségek és jogaik el nem ismerése szöges elmentésben áll az alapvető emberi jogokkal, mindenekelőtt pedig a nemzeti kérdés marxista módon való megközelítésével. Véleményem szerint a nemzeti kisebbségek helyzetének megoldása igen nagy jelentőségű a népek közötti viszonyok, az európai béke és együttműködés elmélyítése szempontjából, mert a nemzeti kisebbségek az együttműködés és barátság hídját alkotják, és azt is kell, hogy alkossák.

Ha a békéről beszélünk, hangsúlyozni kell, hogy éppen a mások

belügyeibe való beavatkozás jelentett rá veszélyt, s mindenkor konfliktusokat is idézett elő az országok közt, Európában és világszerte mindenütt. Ezért szálltunk szembe, s ezért fogunk továbbra is szembeszállni a más országok belügyeibe való beavatkozás minden formájával. Minden külső beavatkozás, bármilyen formában történjék is, közvetlenül árt a béke és az együttműködés ügyének, földrészünkön csakúgy, mint az egész világon...”

(Az európai kommunista és munkáspártok berlini értekezletén elhangzott beszédből,
1975. június 30.)

„... Úgyszintén új lépéseket tettünk nemzeteink és nemzetiségeink egyenjogúságának és testvériségének elmélyítésében. Bebizonyosodott, hogy körülményeink között az öngazgatás és a nemzeti egyenjogúság kölcsönösen összefügg, és egymástól elválaszthatatlan, valamint hogy forradalmunk e sérthetetlen vívmányainak értékét konkrét akciókkal fejlődésünk minden újabb szakaszában szüntelenül bizonyítani kell.

A tizedik kongresszus határozatainak végrehajtása során elért vívmányaink közül különösen jelentős a társult munkáról szóló törvény megalkotása és a szocialista öngazgatási demokrácia új politikai rendszerének megszervezése.

A társult munkáról szóló törvény végrehajtásával a munkásosztály ténylegesen a társadalom gazdasági és politikai vezető erőjévé válik. Dolgozóink, termelőink — a társult munka alapszervezetétől kezdve a legmagasabb munka- és eszköztársítási formáig — a bővített újratermelés és valamennyi társadalmi ügy közvetlen hordozóivá lesznek. Ezáltal egyszersmind egész társadalmi fejlődésünkért is felelősséget vállalnak.

Az új politikai rendszer, amelynek lényege minden szinten és a társadalmi élet minden területén a küldöttrendszerű döntéshozatal elve, a maga részéről biztosítja a lehetőségeket, hogy érvényesüljön a dolgozók új helyzete és döntő szerepe. Ez a helyzet pedig a dolgozó szabadságának anyagi és társadalmi alapjául is szolgál. Az emberi szabadság nemcsak az embernek abban a jogában nyilvánul meg, hogy kifejezésre juttassa véleményét és törekvését. Az igazi szabadság ismérve mindenekelőtt az, hogy az embernek joga és lehetősége legyen az életével összefüggő minden kérdésről való korlátlan döntéshozatalra. Ezáltal határozottan kibővülnek az általános értelemben vett emberi szabadságok határai is...

... Az öngazgatási demokrácia nem lehet teljes anélkül, hogy a nemzetek és nemzetiségek között egyenjogú demokratikus viszonyok ne jöjjenek létre, anélkül, hogy minden nemzetet meg ne illessen a szabad és önálló kulturális, gazdasági és politikai fejlődés joga. Ezért a nacionalista önzés és uralkodásvágy minden kísérlete, akár unitarizmus, akár szeparatizmus formáját ölti, ellentétben áll mind a nemzeti egyenjogúsággal, mind az öngazgatási demokrácia rendszerével. Az öngazgatás új elemekkel gazdagította a nemzetek közötti viszonyokat és magát a nemzeti egyenjogúság fogalmát...

... A gazdaságilag és politikailag egyenjogú köztársaságok és tartományok nemcsak államközösségi szerepükben érvényesítik egymás közötti együttműködésüket, hanem öngazgatási szubjektumokként is. Egymáshoz való viszonyukat mindinkább éppen az jellemzi, ami a szó átfogó értelmében az öngazgatás lényege: a szabadság, az egyenjogúság- a kölcsönös függőség, felelősség és szolidaritás. Ezért nemzetünk és nemzetiségeink ma még egységesebbek, szövetségi közösségünk összetartó ereje pedig nagyobb, mint eddig bármikor...

... A köztársaságok és tartományok közötti megegyezési és megállapodási rendszer sok korábbi nézeteltérést és viszályt kiküszöbölt a gazdasági és politikai viszonyokból. Nélkülözhetetlen, azonban, hogy további erőfeszítéseket tegyünk a köztársaságok közötti megállapodási és megegyezési rendszer hatékonyságának fokozására, valamint késleltetésének megakadályozására. Mindenféle fontos döntés elodázása csak károkat okoz. Arra kell törekednünk, hogy a kölcsönös megállapodás és megegyezés módszerei egyre javuljanak és tökéletesedjenek, mert ezáltal az érdekek egybehangolása eredményesebbé válik."

(Beszámoló a JKSZ XI. kongresszusán, 1978. június 20.)

„... Fejlődésünk iránya mindenkor az volt, hogy a hatalmi szervek feladatait lassanként a dolgozók és polgárok közvetlen befolyása alá helyezzük. A föderációban, a köztársaságokban és a tartományokban egyaránt állandóan csökkentettük a közös feladatok körét, s ezek végzését mindinkább a községekre bíztuk. A községek teendőit, jogait és köteletségét állandóan bővítettük. A kommuna ezáltal fokozatosan alapvető hatalomszervezési formává

válík, s a hatalom gyakorlásában — az öngazgatás elve alapján — közvetlenül vesznek részt a dolgozók és polgárok...

... A közigazgatás decentralizálása folytán, és a párt tartós álláspontját tükröző elvek alapján a nemzetek közötti viszonyokban is elmélyült az egyenjogúság. Valóra vált a köztársaságok és tartományok önállósága, más szóval teljes felelősség hárul rájuk a föderációbeli közös ügyek tekintetében.

Szocialista öngazgatású közösségünk szilárdsága és stabilitása szempontjából mindez roppant jelentős. Fejlődésünk alapja és feltétele mindenkor a nemzeti egyenjogúság volt, és a továbbiakban is az lesz. Ez persze nem olyan kérdés, amit egyszer s mindenkorra meg lehet oldani; ezek a viszonyok szüntelen továbbépítésre és tökéletesítésre szorulnak. Szorosan összefügg ezzel az egyenrangú kölcsönös megegyezés és megállapodás elve is. Bármekkora eltérések is legyenek az egyéni érdekek, különösen pedig a gazdasági érdekek között, eddigi tapasztalataink azt bizonyítják, hogy a legteljesebben éppen a demokratikus egybehangolás útján érvényesíthetjük őket, mert a közös érdekről ily módon kialakított tudat mindenkor legyőzte a különféle partikuláris és hasonló törekvéseket...

(A Jugoszláv Kommunista Szövetség forradalmi harcának hatvan éve, beszámoló a JKP, illetve a JKSZ, a JKISZ, illetve a JSZISZ és forradalmi szakszervezetek megalakulásának 60. évfordulója tiszteletére 1979. április 19-én megtartott belgrádi díszülésen)

Összeállította MAGOSSY László